

УДК 342.95:342.72/.73

Костюшко О. П. – здобувач Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ГАРАНТІЙ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА

Схарактеризовано засади забезпечення адміністративно-правових гарантій прав і свобод людини та громадянина в сучасних умовах. Обґрунтовано обов'язок держави забезпечити права і свободи та створити сприятливі умови для їх реалізації особою. Окреслено адміністративно-правові способи захисту прав і свобод людини та громадянина в контексті комплексного дослідження правового статусу людини.

Ключові слова: права і свободи, правовий статус людини та громадянина, адміністративно-правові гарантії, забезпечення, адміністративно-правові способи захисту прав і свобод.

Визнаний в Україні пріоритет прав людини та громадянина передбачає обов'язок держави захищати їх. Забезпечення прав і свобод є актуальною проблемою сучасної юридичної науки. Важливе місце серед її складових посідає адміністративно-правова реалізація прав і свобод людини та громадянина. З-поміж різноманітних заходів реалізації прав і свобод людини та громадянина одне з основних місць належить їх адміністративно-правовому забезпеченню, яке виявляється у відносинах з органами виконавчої влади. Актуальною є необхідність визначення поняття та змісту механізму адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Саме завдяки його ефективному функціонуванню можливе отримання державних управлінських послуг, забезпечення і захист порушеного права.

Проблеми адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина досліджували такі вчені, як В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, О. М. Бандурка, Ю. П. Битяк, І. Л. Бородін, І. П. Голосніченко, С. Т. Гончарук, С. В. Додін, Р. А. Калюжний, Я. М. Квітка, С. В. Ківалов, В. К. Колпаков, О. В. Негодченко, В. П. Столбовий та ін. Однак питання

забезпечення прав і свобод людини та громадянина в діяльності правоохоронних органів України є недостатньо дослідженим.

Із цього приводу І. Л. Бородін [1] зазначає, що Україна, будучи членом ООН, Ради Європи та інших міжнародних організацій, чітко виконує зобов'язання з міжнародних договорів, зокрема тих, що безпосередньо стосуються прав і свобод людини та громадянина. У державі триває процес удосконалення чинного законодавства, узгодження його з міжнародними стандартами, завдяки чому формується належна система права демократичного суспільства. Крім цього, передбачено створення механізму організаційного забезпечення адміністративної реформи, який охоплював би головні складові адміністративних перетворень. Наявність такого механізму має важливе значення саме тому, що через етап проведення економічних, соціальних, правових реформ пройшли всі цивілізовані країни. Ефективність їх проведення забезпечували спеціально створені державні структури.

Окреслення питань адміністративно-правових способів захисту прав і свобод людини та громадянина має також міждисциплінарне значення, оскільки норми адміністративного права обслуговують норми інших галузей права – кримінального, цивільного, господарського, трудового, екологічного, земельного тощо.

На думку І. Л. Бородіна, актуальність дослідження проблеми адміністративно-правових способів захисту прав і свобод людини та громадянина зумовлена також необхідністю підвищення рівня правової культури населення, зміною правової свідомості, юридичного мислення працівників правостановлювальних і правозастосовних органів в Україні, формуванням у них позицій пріоритетності забезпечення прав та свобод людини і громадянина нормами адміністративного права [1].

Соціальні, політичні та правові зміни, що відбулися в Україні, формують новий підхід до проблематики адміністративно-правових способів захисту прав і свобод людини та громадянина відповідно до тих стандартів, принципів і норм, що відпрацьовані світовою спільнотою. Нині посилюється вплив міжнародних норм, принципів і стандартів міжнародного права на становлення, удосконалення й розвиток національної системи права, зокрема адміністративного. З огляду на ці обставини, варто вирішувати питання правового забезпечення прав громадянина, адже з часу проголошення незалежності України комплексних досліджень проблематики адміністративно-

правового захисту прав і свобод людини та громадянина на дисертаційному й монографічному рівнях не здійснювали.

Аспекти відносин громадян і державних органів, підприємств, установ, організацій, їхніх посадових осіб в адміністративно-правовій сфері вивчали теоретики права, адміністративісти, представники інших сфер правової науки.

Питанням адміністративно-правового статусу громадян присвячено дисертаційні дослідження, монографії, розділи підручників, навчальні посібники, статті в юридичних періодичних виданнях.

Аналіз адміністративно-правового регулювання захисту прав і свобод людини та громадянина, а також подальше визначення його поняття дадуть змогу розробити пропозиції стосовно вдосконалення механізму реалізації прав і свобод людини й громадянина, сприятимуть конкретизації запобіжних та охоронних функцій правоохоронних органів.

Правове регулювання – це здійснюваний за допомогою правових норм та інших юридичних засобів вплив на суспільні відносини з метою їхнього впорядкування, розвитку та захисту [2, с. 229].

У юридичній літературі правове регулювання визначають як один із головних засобів державного впливу на суспільні відносини з метою їх упорядкування в інтересах людини, суспільства й держави [3, с. 41]. Таке тлумачення, на нашу думку, є повнішим, оскільки окреслює мету правового регулювання – упорядкування суспільних відносин саме в інтересах людини, суспільства і держави.

Об'єктом адміністративно-правового регулювання забезпечення прав і свобод людини та громадянина є адміністративно-правові відносини, що виникають між суб'єктами з приводу реалізації, охорони, захисту та відновлення їхніх порушених прав і свобод.

Забезпечення прав і свобод людини та громадянина передбачає комплекс суспільних відносин, які виникають з метою реалізації, охорони, захисту та відновлення порушених прав і свобод. Важливе місце в цій системі посідають *адміністративно-правові відносини*, оскільки *обов'язок держави забезпечити права та свободи* і створити сприятливі умови для їх реалізації людиною, який походить з пріоритету прав і свобод людини та громадянина в державі, наділяє органи публічного

управління (зокрема правоохоронні органи як органи виконавчої влади) владно-розпорядчими функціями задля реалізації прав і свобод людини та громадянина, що передбачають адміністративно-правові норми.

Суб'єктами адміністративно-правових відносин із забезпечення прав і свобод людини та громадянина, з одного боку, є органи публічного управління – органи виконавчої влади, Президент України, Уповноважений Верховної Ради з прав людини, правоохоронні органи, а з іншого – фізична особа, навчальні заклади, підприємства, інші державні органи, установи й організації, діяльність яких пов'язана із забезпеченням прав і свобод людини та громадянина щодо їх реалізації, охорони, поновлення тощо. Органи виконавчої влади мають право породжувати адміністративні правовідносини в односторонньому порядку, керуючись інтересами держави й завданнями, що стоять перед ними.

Особливою ознакою правового регулювання є наявність специфічного механізму, що забезпечує ефективність правового впливу на суспільні відносини, а комплекс правових засобів, за допомогою яких здійснюють такий вплив, формує поняття механізму правового регулювання.

Погляди науковців на структуру методу правового регулювання різняться. Так, С. Т. Гончарук уважає, що механізм адміністративно-правового регулювання – це система адміністративно-правових засобів (елементів), за допомогою яких здійснюють правове регулювання (упорядкування) суспільних відносин у сфері державного управління. Структуру механізму адміністративно-правового регулювання становлять *адміністративно-правові норми*, акти тлумачення й акти реалізації адміністративно-правових норм, адміністративно-правові відносини [4, с. 23].

Так, С. В. Ківалов стверджує, що обов'язковим елементом механізму адміністративно-правового регулювання є адміністративно-правові норми, тобто правила поведінки, що встановлює чи санкціонує держава та які є обов'язковими для виконання. Також важливою складовою механізму адміністративно-правового регулювання постають адміністративно-правові відносини [5, с. 16].

На думку А. С. Васильєва, метод правового регулювання – це комплекс прийомів, засобів і способів правового впливу на

суспільні відносини, що становлять предмет певної галузі права. Для адміністративного права, як і для будь-якої іншої галузі права, характерним є використання всієї сукупності прийомів і засобів, зумовлених сутністю юридичних норм, що спрямовані впорядковувати та регулювати суспільні відносини [6, с. 8].

Дослідник Л. Л. Попов у механізмі адміністративно-правового регулювання також виокремлює адміністративно-процесуальні норми, які встановлюють і забезпечують цей порядок [7, с. 393].

Адміністративно-правові норми є первинними елементами адміністративного регулювання суспільних відносин у сфері забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Вони посідають центральне місце, оскільки їх брак призводить до бездіяльності всієї системи функціонування адміністративного права.

На нашу думку, за допомогою адміністративно-правових норм встановлюється механізм реалізації прав і свобод людини та громадянина; дотримання їх прав та свобод у діяльності фізичних осіб, підприємств, установ, організацій, органів публічного управління тощо. Крім цього, вони зумовлюють законслухняну поведінку суб'єктів адміністративно-юрисдикційної діяльності щодо захисту прав і свобод неповнолітніх; орієнтують на задоволення та відновлення інтересів людини і громадянина шляхом прямого застосування адміністративних санкцій за правопорушення, що посягають на їхні права та свободи.

У контексті діяльності правоохоронних органів України всі адміністративно-правові норми, які забезпечують захист прав і свобод людини та громадянина, можна розділити на норми регулятивного спрямування, попереджувальні норми й норми, що охоплюють функції захисту.

Так, *норми регулятивного спрямування* визначають перелік прав і свобод людини та громадянина, механізм їх реалізації, порядок охорони й захисту в разі порушення.

Попереджувальні норми виконують запобіжні функції, спрямовані на недопущення протиправних посягань на права та свободи неповнолітніх, тобто регламентують здійснення охоронної функції правоохоронних органів щодо їхніх прав і свобод. Такі дії реалізують шляхом визначення повноважень підрозділів правоохоронних органів, зокрема Національної поліції України, щодо профілактичної діяльності на території

свого підпорядкування, а також недопущення порушень прав і свобод людини та громадянина безпосередньо працівниками правоохоронного органу.

Захисні адміністративно-правові норми спрямовані на протидію правоохоронних органів конкретним адміністративним правопорушенням, які посягають на права та свободи людини і громадянина. Вони визначають перелік протиправних діянь і встановлюють конкретний вид покарання, передбачають заходи відновлення порушених прав та свобод, засоби припинення протиправних дій, заходи адміністративного забезпечення щодо недопущення в майбутньому адміністративних правопорушень.

Оскільки, на думку О. І. Харитонової та Є. О. Харитонова, заходи захисту, які застосовують правоохоронні органи, можна вважати правоохоронними засобами примусового впливу, що спрямовані на захист прав та правопорядку, припинення дій, які порушують право, і поновлення правового стану, що існував до порушення, примусове виконання обов'язків, які застосовують до суб'єкта незалежно від його вини зазвичай не зумовлюють наявність додаткових обов'язків або некомпенсованих обтяжень [8, с. 73]. Тому зазначений механізм адміністративно-правового регулювання захисту прав і свобод людини та громадянина має певні особливості.

Механізм адміністративно-правового регулювання захисту прав і свобод людини та громадянина охоплює декілька стадій. Першу стадію О. Ф. Скакун визначає як загальну дію юридичних норм, які регламентують умови виникнення прав й обов'язків, повноважень і відповідальності суб'єктів. На наступній стадії виникають конкретні суб'єктивні права й обов'язки, тобто правовідносини. Необхідною умовою цієї стадії стає юридичний факт (система фактів), з яким норми права пов'язують настання юридичних наслідків. Третя стадія виникає у випадках неправомірної поведінки суб'єкта. Правовою підставою цієї стадії є правопорушення, а також норми права, що встановлюють санкції за їх учинення, які визначають порядок застосування відповідальності. Державні органи та посадові особи реалізують свою компетенцію шляхом розслідування обставин учинення правопорушення, встановлення і покарання винних, а правопорушники – мають зазнати позбавлення державно-владного характеру за вчинені правопорушення [9, с. 546].

Із цього питання О. М. Бандурка зазначає, що гарантії захисту прав і свобод людини та громадянина правоохоронними органами полягають у системі правових й організаційних засобів, спрямованих на: припинення незаконного обмеження свободи особи (звільнення заручників, звільнення необґрунтовано затриманого як підозрюваного в учиненні злочину); скасування незаконного правозастосовного акта (постанови про накладення адміністративного стягнення тощо); відшкодування заподіяної особі шкоди внаслідок незаконного обмеження її свободи [10, с. 34].

Захист права – це частина правового захисту людини, що охоплює примусову правову (зокрема матеріально-правову та процесуальну) діяльність органів державної влади й управління, правоохоронних органів, громадських організацій, посадових осіб, а також громадян, осіб без громадянства, здійснювану законними засобами з метою підтвердження або відновлення оскарженого чи порушеного права людини. Захист права як підсистема правового захисту людини передбачає: 1) право на захист; 2) форми захисту; 3) примусові засоби захисту (заходи захисту та заходи відповідальності).

Отже, адміністративно-правовому регулюванню захисту прав і свобод людини та громадянина правоохоронними органами притаманні певні риси. Це комплекс прийомів, засобів і способів правового впливу на суспільні відносини, що: має визначені елементи – адміністративно-правові відносини, норми та їх застосування суб'єктами права; чинить характерний лише для нього вплив на певні суспільні відносини, які складаються з приводу реалізації прав і свобод неповнолітніх; за допомогою кола цих суспільних відносин визначає комплекс організаційних і спеціальних заходів, спрямованих на охорону, захист та поновлення порушених прав і свобод людини й громадянина; відіграє важливу роль у профілактиці правопорушень щодо прав та свобод людини і громадянина.

Отже, адміністративно-правове регулювання захисту прав і свобод людини та громадянина – це система адміністративно-правових засобів (елементів), сукупність прийомів і способів правового впливу на суспільні відносини, за допомогою яких визначають комплекс організаційних і спеціальних заходів, спрямованих на охорону, захист та гарантування їхніх прав і свобод, профілактику правопорушень в аналізованій сфері.

Людина, її права і свободи, на думку Ю. П. Битяк [11], становлять у правовій державі найвищу соціальну цінність, саме на їхнє забезпечення й найповнішу реалізацію в суспільному житті має бути спрямована державна діяльність, зокрема діяльність у сфері державного управління. Адже конституційний лад України ґрунтується на визнанні людини, її життя і здоров'я, честі та гідності, недоторканності й безпеки найвищою соціальною цінністю, пріоритету її прав і свобод. Гарантування прав і свобод людини є головним обов'язком держави, оскільки держава відповідальна перед людиною та суспільством за свою діяльність (ст. 3 Конституції України) [12].

Конституційним принципом є принцип верховенства права (ст. 8 Конституції України) [12]. Громадяни реалізують свої права за принципом «дозволено все, що прямо не заборонено законом», а державні органи та їх посадові особи – за принципом «дозволено лише те, що безпосередньо визначено законом». Україна визнає пріоритет загальнолюдських цінностей, а також дотримується загальновизнаних норм і принципів міжнародного права.

Окрім цих визначальних конституційних положень, які становлять міцне правове підґрунтя статусу людини в Україні, її конституційні права і свободи закріплені в спеціальному розділі «Права, свободи і обов'язки людини і громадянина». Саме ці права й обов'язки із зазначеними вище конституційними принципами формують конституційний статус людини і громадянина. Будучи конкретизованими в нормах чинного законодавства, вони утворюють правовий статус особи, захист і здійснення якого становить головне завдання правового регулювання, діяльності управлінських ланок державного апарату.

Для того щоб управлінські ланки активно діяли в цьому напрямі, а громадяни мали реальну можливість впливати на забезпечення своїх прав і законних інтересів, необхідно реалізувати низку умов як з боку органів державного управління, так і з боку громадян. Однак ці умови не можна розглядати лише в прагматично-практичному аспекті.

У контексті методологічного підходу важливими постають способи розв'язання загальних проблем, наприклад, щодо особистості як ціннісного орієнтиру в організації та діяльності апарату державного управління, щодо співвідношення прав й обов'язків громадян з компетенцією органів державного управління, щодо критерію особистості у визначенні ефективності

управлінської діяльності тощо. Поза цією проблематикою складно встановити основні орієнтири для практики державного управління щодо охорони прав і свобод людини.

Чинне законодавство містить чимало неузгодженостей між правами й інтересами громадян і відповідними обов'язками певних управлінських структур, що надає останнім можливість не виявляти належної активності в реалізації прав громадян, захисті їх від порушень.

Стандартним прикладом є ситуація, коли Цивільний кодекс України й Інструкція колишнього Міністерства торгівлі України неоднаково регулюють питання, пов'язані з реалізацією прав громадянина, який придбав неякісний товар. Причому саме Інструкція, порівняно з Кодексом, суттєво звужує ці права. Те саме стосується правового регулювання перевезення пасажирів, пов'язаного з поверненням залізницею коштів у разі невикористання придбаних проїзних квитків. Можна навести чимало випадків, коли розбіжності між законом і відомчою інструкцією заважають громадянам здійснювати свої права. Це є порушенням як принципу верховенства закону, так і принципу «дозволено тільки те, що безпосередньо визначено законом».

Невтішними є тенденції щодо захисту прав громадян України в порівнянні з міжнародними стандартами, встановленими міжнародно-правовими актами з питань прав і свобод людини та громадянина.

Передусім це стосується здійснення людиною свого права на вільний виїзд із країни та вільне повернення до неї, а також права на вільне пересування в межах країни та вільний вибір місця мешкання. Вказівки на це є не лише в Загальній декларації прав людини, а й у Міжнародному пакті про громадянські та політичні права.

Розвиток системи освіти в Україні відбувається в іншому напрямі, ніж запропонований в Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права. У ст. 13 цього Пакту зазначено, що середня освіта в її різних формах має бути відкрита й доступна для всіх, зокрема шляхом поступового запровадження безплатної освіти. Це стосувалося і вищої освіти. Проте нині в Україні, всупереч цим настановам, у нормативних актах Міністерства освіти і науки України та на практиці дедалі поширенішою стає інша ідея – утвердження різних форм саме платної освіти в контексті розвитку ринкових відносин.

У сфері діяльності управлінських структур важливо з'ясувати питання критеріїв оцінювання ефективності управлінської діяльності. Попри індивідуальні, суб'єктивні розбіжності, можна стверджувати, що провідним критерієм у практичному забезпеченні прав і свобод людини є, по-перше, відповідна норма права, по-друге, принцип «дозволено все, окрім того, що безпосередньо заборонено законом». Коли йдеться про «закон», то ми маємо на увазі всі нормативно-правові акти, що на ньому ґрунтуються.

На думку В. Б. Авер'янова, до критеріїв оцінювання ефективності управлінської діяльності належать: задоволення законних інтересів, з якими людина пов'язує здійснення належних управлінських дій; видання відповідної норми права; реалізація норми права стосовно кожної конкретної людини; швидкість, з якою право людини було захищено або практично реалізовано; повнота такого захисту або реалізації; визначення та задоволення під час реалізації інших потреб й інтересів, про які вона, розпочинаючи справу, не мала належного уявлення; обмеження коштів й організаційних зусиль, з якими пов'язані управлінські дії щодо захисту та забезпечення потреб й інтересів громадянина [13].

Умови належного забезпечення прав і законних інтересів громадян, що сприяють якісній діяльності суб'єкта управління, можна умовно розділити на дві групи. Перша охоплює умови загального порядку, тобто значущі в разі вирішення всіх питань або більшості з них. Друга група – це умови, які сприяють вирішенню саме питань, пов'язаних із забезпеченням прав і свобод громадян, кожної конкретної людини.

Першу групу формують:

а) високі професійні знання суб'єктів державного управління (державних службовців) та їхнє вміння реалізовувати на практиці загальні завдання і принципи державної служби, принципи служіння народу України, законності, демократизму, гуманності та поваги до особистості, гласності, відкритості й підконтрольності, компетентності, ініціативності, дисципліни та персональної відповідальності;

б) позитивні етичні риси державних службовців, діяльність яких безпосередньо пов'язана зі здійсненням прав і свобод, задоволенням законних інтересів громадян;

в) уміння державного службовця стримувати особисті політичні переконання в ім'я закону, сумлінного виконання своїх службових обов'язків;

г) питання, пов'язані з організацією суб'єкта управління (відповідного державного органу), реалізацією наукових засад його структурної побудови, запровадженням ефективних методів праці та перевірки виконання тощо [14].

Найважливішою з ознак, пов'язаних із демократичною сутністю держави, є, безперечно, коефіцієнт участі громадян у вирішенні управлінських питань, дійове використання тих демократичних інститутів, які забезпечують цю участь. Загально визнаними є інститути виборів, референдуму й опитування населення з найважливіших питань загальнодержавної та регіональної політики, різні форми обговорення на зборах громадян найбільш значущих проблем державного управління, розвитку засад самоврядування тощо. У літературі слушно зауважують, що всі ці форми можуть бути ефективними для забезпечення ефективності управління лише в умовах стабільного розвитку суспільства.

Утвердження демократичних засад у сфері здійснення прав і свобод людини пов'язане з питанням розподілу компетенції в системі органів, які мають забезпечити реалізацію конституційних та інших прав і свобод. Одним із важливих напрямів такого забезпечення є розвиток місцевого самоврядування. Воно допомагає більш повно й оперативно, порівняно з центральними органами виконавчої влади, розв'язувати проблеми, пов'язані з реалізацією прав і свобод громадян. У преамбулі Європейської хартії про місцеве самоврядування, що прийнята державами – членами Ради Європи 15 жовтня 1985 року, зазначено: «місцеве самоврядування становить основу будь-якого демократичного устрою; право громадян на участь в управлінні громадськими справами належить до демократичних принципів, які є загальними для всіх держав-членів; саме на місцевому рівні право громадян на участь в управлінні може здійснюватися найбільш безпосередньо» [15].

До кола загальних питань, вирішення яких прямо пов'язане із забезпеченням прав, свобод і законних інтересів особи, належить також повне врахування в чинному законодавстві всіх принципів та реальних умов (економічних, соціальних, політичних).

Аналізуючи процес формування в Україні громадянського суспільства, слід констатувати, що досі не подолано давню, притаманну радянському періоду тенденцію у сфері правового регулювання – усе заорганізувати, заборонивши будь-які самостійні дії з боку суб'єктів господарювання. Пряме адміністрування суперечить духу громадянського суспільства, де волі й наказу керівника будь-якого рангу обов'язково передуює розум, урахування всіх «за» і «проти» в процесі прийняття рішень.

Адміністрування має ще одну негативну ознаку, яку активно досліджують у зарубіжній теорії управління. Ідеться про етику управлінської діяльності, необхідність дотримання відповідних моральних правил у процесі управління, яким прямо суперечить адміністрування в будь-якій формі.

Серед загальних засад, які цілком мають бути реалізовані під час забезпечення прав, свобод і законних інтересів громадян, визначальним є принцип соціальної справедливості. Права і свободи громадян, їхні законні інтереси в демократичній, соціальній, правовій державі зорієнтовані на принцип соціальної справедливості, на якому має ґрунтуватися право. Це особливий, не залежний від волі законодавця суспільний феномен із притаманними йому об'єктивними властивостями та регулятивним спрямуванням, що є виявом якості права як міри (норми) свободи, визначеної дієвістю принципу соціальної справедливості.

Зазначене безпосередньо стосується діяльності органів виконавчої влади, до яких найчастіше звертаються громадяни для розгляду їхніх різноманітних справ. Необхідно, щоб відповідні вимоги до кадрів державного управління знайшли втілення в посадових інструкціях, нормами яких у повсякденній діяльності має керуватися кожен службовець.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бородин І. Л. Адміністративно-правові способи захисту прав та свобод людини і громадянина : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / І. Л. Бородин. – Харків, 2004. – 38 с.
2. Кравчук М. В. Теорія держави і права : навч. посіб. / М. В. Кравчук. – Київ : Атіка, 2003. – 288 с.
3. Юридична енциклопедія : в 6 т. / [уклад.: Ю. С. Шемшученко, М. П. Зюблюк, В. П. Горбатенко та ін.]. – Київ : Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 2003. – Т. 5 : П–С. – 736 с.
4. Гончарук С. Т. Адміністративне право України. Загальна та Особлива частини : навч. посіб. / С. Т. Гончарук. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2000. – 240 с.

5. Ківалов С. В. Адміністративне право України [Електронний ресурс]: навч. посіб. / С. В. Ківалов, Л. Р. Біла. – Одеса: Юрид. літ., 2002. – 312 с. – Режим доступу: <http://lawdiss.org.ua/books/138.doc.html>. – Назва з екрана.
6. Васильєв А. С. Адміністративне право України: Загальна частина: навч. посіб. / А. С. Васильєв. – Харків: Одіссеї, 2002. – 288 с.
7. Административное право: учебник / под ред. Л. Л. Попова. – М.: Юрист, 2002. – 697 с.
8. Харитонов О. І. Порівняльне право Європи. Основи порівняльного правознавства. Європейські традиції [Електронний ресурс]: монографія / О. І. Харитонов, Є. О. Харитонов. – Харків: Одіссеї, 2002. – 592 с. – Режим доступу: <https://sci.house/kniga-pravovedenie-sravnitelnoe-scibook/porivnyalne-pravo-evropi-osnovi-porivnyalnogo.html>. – Назва з екрана.
9. Скаун О. Ф. Теория государства и права [Электронный ресурс]: учебник / О. Ф. Скаун. – Харьков: Консул, 2000. – 704 с. – Режим доступа: <https://lawbook.online/page/pvv/ist-16--idz-ax308.html>. – Загл. с екрана.
10. Адміністративна діяльність. Особлива частина [Електронний ресурс]: підручник / за заг. ред. О. М. Бандурки. – Харків: Еспада, 2000. – 368 с. – Режим доступу: <https://lawbook.online/page/administrat/ist-9--idz-ax242.html>. – Назва з екрана.
11. Адміністративне право України [Електронний ресурс]: підручник / за ред. Ю. П. Битяка. – Київ: Юрінком Інтер, 2004. – 543 с. – Режим доступу: <http://radnuk.info/pidrychnuku/admin-pravo/495-butyak/10125-2004--401-.html>. – Назва з екрана.
12. Конституція України [Електронний ресурс]: Основний Закон від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>. – Назва з екрана.
13. Авер'янов В. Б. Адміністративна реформа та правова наука / В. Б. Авер'янов // Право України. – 2002. – № 3. – С. 20–23.
14. Державне управління в Україні [Електронний ресурс]: навч. посіб. / за ред. В. Б. Авер'янова. – Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, 1999. – 266 с. – Режим доступу: <http://yuridlit.narod.ru/01/01/bk01.html>. – Назва з екрана.
15. Адміністративне право України. Академічний курс [Електронний ресурс]: підручник. У 2 т. / [редкол.: В. Б. Авер'янов та ін.]. – Київ: Юрид. думка, 2004. – Т. 1: Загальна частина. – 584 с. – Режим доступу: <http://uristinfo.net/adminpravo/155-vb-averjanov-administrativne-pravo-ukrayini.html>. – Назва з екрана.

REFERENCES

1. Borodin, I.L. (2004). Administratyvno-pravovi sposoby zakhystu prav ta svobod liudyny i hromadianyna [Administrative-legal ways of protecting human and civil rights and freedoms]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
2. Kravchuk, M.V. (2003). *Teoriia derzhavy i prava [Theory of state and law]*. Kyiv: Atika [in Ukrainian].
3. Shemshuchenko, Yu.S., Ziubliuk, M.P., & Horbatenko, V.P. (et al.). (2003). *Yurydychna entsyklopediia [Legal Encyclopedia]*. (Vols. 6). Kyiv: Ukr. entsykl. im. M.P. Bazhana [in Ukrainian].
4. Honcharuk, S.T. (2000). *Administratyvne pravo Ukrainy. Zahalna ta Osoblyva chastyny [Administrative Law of Ukraine. General and Special Parts]*. Kyiv: Nats. akad. vnutr. sprav [in Ukrainian].

5. Kivalov, S.V., & Bila, L.R. (2002). *Administratyvne pravo Ukrainy [Administrative Law of Ukraine]*. Odesa: Yuryd. lit. Retrieved from <http://lawdiss.org.ua/books/138.doc.html> [in Ukrainian].
6. Vasyliiev, A.S. (2002). *Administratyvne pravo Ukrainy: Zahalna chastyna [Administrative Law of Ukraine: General Part]*. Kharkiv: Odissri [in Ukrainian].
7. Popov, L.L. (Ed.). (2002). *Administrativnoe pravo [Administrative law]*. Moscow: Yurist [in Russian].
8. Kharytonova, O.I., & Kharytonov, Ye.O. (2002). *Porivnialne pravo Yevropy. Osnovy porivnialnogo pravoznavstva. Yevropeiski tradytsii [Comparative Law of Europe. Fundamentals of Comparative Law. European traditions]*. Kharkiv: Odissei. Retrieved from <https://sci.house/kniga-pravovedenie-sravnitelnoe-scibook/porivnyalne-pravo-evropi-osnovi-porivnyalnogo.html> [in Ukrainian].
9. Skakun, O.F. (2000). *Teoriia gosudarstva i prava [Theory of Government and Rights]*. Harkov: Konsul. Retrieved from <https://lawbook.online/page/pvv/ist/ist-16-idz-ax308.html> [in Russian].
10. Bandurka, O.M. (Eds.). (2000). *Administratyvna diialnist. Osoblyva chastyna [Administrative activity. Special part]*. Kharkiv: Espada. Retrieved from <https://lawbook.online/page/administrat/ist/ist-9--idz-ax242.html> [in Ukrainian].
11. Bytiak, Yu.P. (Ed.). (2004). *Administratyvne pravo Ukrainy [Administrative Law of Ukraine]*. Kyiv: Yurinkom Inter. Retrieved from <http://radnuk.info/pidrychnuku/admin-pravo/495-butyak/10125-2004-401-.html> [in Ukrainian].
12. Konstytutsiia Ukrainy: vid 28 cherv. 1996 r. No. 254k/96-VR [Constitution of Ukraine from June 28, 1996, No. 254k/96-VR]. (n.d.). zakon5.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> [in Ukrainian].
13. Averianov, V.B. (2002). Administratyvna reforma ta pravova nauka [Administrative reform and legal science]. *Pravo Ukrainy, The law of Ukraine*, 3, 20-23 [in Ukrainian].
14. Averianov, V.B. (Ed.). (1999). *Derzhavne upravlinnia v Ukraini [Public Administration in Ukraine]*. Kyiv: In-t derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho. Retrieved from <http://yuridlit.narod.ru/01/01/bk01.html> [in Ukrainian].
15. Averianov, V.B. (et al.). (2004). *Administratyvne pravo Ukrainy. Akademichnyi kurs [Administrative Law of Ukraine. Academic course]*. (Vols. 2). Kyiv: Yuryd. dumka. Retrieved from <http://uristinfo.net/adminpravo/155-vb-averjanov-administrativne-pravo-ukrayini.html> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 18.10.2017

Kostiushko O. – *Researcher of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine*

Providing Administrative and Legal Guarantees, Rights and Freedoms of Man and Citizens

The recognition of the priority of human and civil rights in Ukraine creates the duty of the state to protect them. Among the various measures to implement the rights and freedoms of man and citizen, one of the main places is their administrative and legal support.

The definition of issues of administrative and legal methods for the protection of human and civil rights and freedoms has a multidisciplinary significance, as the norms of administrative law serve the norms of other branches of law – criminal, civil, economic, labor, environmental, land, and others, which also indicates the relevance of the topic of research.

The object of administrative and legal regulation of the provision of human and civil rights and freedoms is the administrative-legal relations that arise between the subjects regarding the implementation, protection, protection and restoration of their violated rights and freedoms.

The bodies of public administration – the executive authorities, the President of Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine for human rights, law-enforcement bodies, etc., on the other hand, act as subjects of administrative-legal relations to ensure the rights and freedoms of man and citizen, on the one hand, physical persons, educational institutions, enterprises, as well as other state bodies, institutions and organizations whose activity is related to the protection of human and citizen's rights and freedoms in relation to their implementation, protection, renewal, etc.

With the help of administrative law, a mechanism is established for the realization of human and civil rights and freedoms; observance of their rights and freedoms in the activities of individuals, enterprises, institutions, organizations, bodies of public administration, etc., besides, they are determined by law-abiding behavior of subjects of administrative and jurisdictional activity in protection of the rights and freedoms of minors; the focus is on satisfying and restoring the interests of man and citizen through the direct application of administrative sanctions for offenses that infringe on their rights and freedoms, and so on.

In the activity of law-enforcement bodies of Ukraine, all administrative and legal norms that ensure the protection of human and civil rights and freedoms can be divided into norms of regulatory direction, precautionary norms and norms, which include the functions of protection. Regulatory norms determine the list of rights and freedoms of man and citizen, the mechanism of their implementation, the order of protection and protection in case of violation.

Preventive norms carry out preventive functions and are aimed at preventing unlawful encroachments on the rights and freedoms of minors, that is, regulating the security functions of law enforcement

agencies in relation to their rights and freedoms. This is being implemented by defining the powers of law enforcement agencies, in particular the National Police of Ukraine, in relation to preventive activities in the territory of its jurisdiction, as well as the prevention of violations of human and citizens' rights and freedoms by the employees of the law enforcement agency themselves.

Protective administrative rules aimed at fighting law enforcement agencies with specific administrative offenses that violate the rights and freedoms of individuals and citizens, they determine the list of unlawful acts and establish a specific type of punishment, provide for measures to restore violated rights and freedoms, means of stopping unlawful actions, measures administrative provision for preventing future administrative offenses.

The protective measures applied by law enforcement agencies can be defined as law enforcement means for the protection of rights and order, the cessation of actions that violate the right and the renewal of the legal status that existed prior to the violation, the enforcement of obligations that are applicable to the sub- An entity, regardless of his guilt, as a rule, does not entail additional duties for him or uncompensated encumbrances.

The guarantees of the protection of human and citizen's rights and freedoms by law enforcement bodies are expressed in the system of legal and organizational means aimed at: stopping the unlawful restriction of the freedom of the individual (release of hostages, release of an unreasonably detained person as a suspect in committing a crime, etc.); the abolition of an unlawful law enforcement act (an order imposing an administrative penalty, etc.); compensation for damage caused to an individual as a result of the unlawful restriction of his freedom.

Administrative and legal regulation of the protection of human and civil rights and freedoms is a system of administrative and legal means (elements), a set of methods and methods of legal influence on social relations, through which a set of organizational and special measures aimed at the protection, protection and guarantee of their rights and freedoms, prevention of violations of human and civil rights and freedoms.

Keywords: rights and freedoms, legal status of a person and a citizen, administrative-legal guarantees, provision, administrative and legal ways of protecting rights and freedoms.